Mottagare
Regionstyrelsen

Nytt stöd till studieförbunden

Förslag till beslut

- Stöd till studieförbunden under 2027 fördelas enligt nuvarande gällande modell (övergångsår).
- Regiondirektören får i uppdrag att under 2027 slutligt utforma en ny tvådelad stödmodell för studieförbunden. Modellen ska redovisas för nämnden för beslut om implementering med start inför bidragsåret 2028.

Sammanfattning

Region Gotland fördelar årligen cirka 2,8 mnkr i stöd till studieförbunden. Det nuvarande fördelningssystemet bygger helt på historiska volymer (antal genomförda timmar och deltagare). Förvaltningen ser ett tydligt behov av att utveckla stödgivningen mot en mer **målstyrd, framåtblickande och samordnad modell** som stärker studieförbundens roll i Gotlands regionala utveckling. Förvaltningen föreslår därför att stödet från och med bidragsåret 2028 blir tvådelat:

- **70 % Basstöd:** Fördelas utifrån Folkbildningsrådets kommunala beräkningsmodell baserat på genomförd verksamhet. Detta säkrar studieförbundens grundläggande infrastruktur och långsiktiga förutsättningar.
- **30 % Verksamhets- och utvecklingsstöd:** Fördelas utifrån en framåtblickande verksamhetsplan och ansökan kopplad till utpekade fokusområden och regionala behov (såsom folkhälsa, civilsamhälle, demokrati och beredskap). Denna del ger förutsättningar för ökad målstyrning & samverkan.

För att ge studieförbunden goda förutsättningar till omställning och erbjuda stöd i planeringen föreslås att 2027 blir ett övergångsår då nuvarande modell gäller, samtidigt som den nya stödformen implementeras.

Ärendebeskrivning

Statlig omställning mot kvalitet och målstyrning

Det statliga stödet till studieförbunden förändrades den 1 januari år 2024 från kvantitativ volymjakt till att fördelas utifrån ett antal utpekade kvaliteter. Nationellt krävs nu att studieförbunden redogör för framåtriktade

verksamhetsåtaganden inom fem utpekade kvalitetsområden (bildning, demokrati och delaktighet, utbildning, civilsamhälle samt kulturliv).

I ett treårigt verksamhetsåtagande ska studieförbunden nationellt redogöra för:

- vilken verksamhet de vill genomföra
- vilka målgrupper de vill nå
- hur de avser att jobba med de fem kvalitetsområden som anges i villkoren för statsbidraget (bildning, demokrati och delaktighet, utbildning, civilsamhälle och kulturliv).

Behov av en regional kvalitets- och målstyrning
Region Gotland har idag ett fördelningssystem som är helt kvantitativt och beräknas på hur många aktiviteter och deltagare som tidigare verksamhet har resulterat i. Under många år har studieförbunden på Gotland samtidigt framfört att de upplever sig vara osynliga för Region Gotland, att det saknas förvaltningsöverskridande samverkan kring folkbildningsfrågorna och att studieförbundens kapacitet inte tillvaratas. Regionstyrelseförvaltningen delar i stort bedömningen att kunskapen om studieförbundens samhällsviktiga verksamhet verkar låg och att det inte verkar tydligt för alla delar av Region Gotland vad studieförbunden gör eller hur deras verksamhet kan bidra till det regionala arbetet.

Att fortsätta fördela de cirka 2,8 mnkr som Region Gotland årligen delar ut till studieförbunden uteslutande baserat på tidigare genomförda aktiviteter utan krav på redogörelse av framåtriktade verksamhetsåtaganden innebär flera svagheter:

- Låg synlighet och bristande samordning. Eftersom stöd utgår för vad som redan har hänt saknas insyn i vad studieförbunden planerar att göra. Det försvårar samverkan med övriga förvaltningar inom Region Gotland kring gemensamma samhällsutmaningar.
- Utebliven koppling till regionala mål. Verksamheten styrs inte proaktivt mot regionens strategiska dokument, såsom *Vårt Gotland 2040*, *Kulturplanen* eller *Kraftsamling för hälsa*.
- Behov av professionalisering och utveckling. Genom att ställa krav på en enkel, framåtriktade verksamhetsplan stimuleras studieförbunden att analysera omvärldens behov och planera sin verksamhet därefter, snarare än att förlita sig på historiska mönster.

Process för framtagande av ny stödmodell
Ett arbete för att ta fram regler och riktlinjer för ett nytt stöd påbörjades 2023 i dialog med studieförbunden på Gotland. Först inväntades den statliga utredningen. Därefter inväntades det kommunala fördelningsverktyg, ”kommunsnurran”, som Folkbildningsrådet tog fram.

Kommunsnurran visade sig bli en reaktiv modell, där 92 procent av fördelningen baseras på genomförd verksamhet två år tillbaka. Endast 8 procent av fördelningen är proaktiv och fördelas mot de fem kvaliteteter som

respektive studieförbund har lyft nationellt. Eftersom detta inte ansågs motsvara de tidigare identifierade behoven fortskred därför arbetet med att hitta en bra regional stödform.

Under 2025 och 2026 har förvaltningen träffat studieförbundens representanter i olika format för att gemensamt arbeta fram en bra modell. Förvaltningens initiala förslag var då att införa ett verksamhetsstöd helt baserat på ansökan, i linje med andra verksamhetsstöd på kulturområdet. Studieförbunden framförde dock oro för att det fanns risk att bedömningen varierade mellan åren och att organisationernas ekonomiska stabilitet då skulle äventyras. För att möta studieförbundens oro tog förvaltningen fram ett förslag där 70 procent av medlen (i dagsläget cirka 1,94 mnkr) fördelas enligt kommunsnurran på genomförd verksamhet. Övriga 30 procent (i dagsläget cirka 0,83 mnkr) föreslogs fördelas genom ansökan mot fyra regionala kvaliteter som går i linje med befintliga styrdokument:

1. **Infrastruktur och basförutsättningar,**
   exempelvis att erbjuda lokaler, föreningsservice och ledarutveckling.
2. **Samhällsutveckling och delaktighet,**
   exempelvis demokratiutveckling, bildning och livslångt lärande, digital kompetens, civil beredskap, arbete för och med nationella minoriteter och stöd för ett utvecklat kulturutbud.
3. **Hälsofrämjande arbete,**
   exempelvis kurser/workshops/evenemang kring fysisk eller psykisk hälsa eller aktiviteter för att främja social gemenskap.
4. **Miljö,**
   exempelvis arbete för att nå miljömålen, kompetens- och kunskapsutveckling.

På ett möte med studieförbunden den 25 maj i år presenterades detta förslag till nytt stöd. Studieförbunden framförde vid detta tillfälle att den administrativa bördan ändå ansågs bli för stor. Det upplevdes också för svårt att sätta sig in i de regionala kvaliteterna och att det utifrån deras perspektiv är onödigt att anpassa planeringen till de regionala målen, eftersom det redan finns nationella mål.

Studieförbunden ombads fundera och återkomma skriftligen med vad de anser vara en framkomlig väg. Av återkopplingen framgår att studieförbunden vill att fördelning endast ska ske genom kommunsnurran. Den administrativa bördan att göra en ansökan ses som alltför betungande.

Förvaltningens förslag till ny stödmodell från och med 2028
Förvaltningen står fast vid bedömningen att nuvarande stödform innebär flera svagheter och att behovet är att förankra stödgivningen till den regionala målstyrningen och främja synlighet, samordning och professionalisering kvarstår.

Baserat på studieförbundens farhågor rörande ökad administrativ börda och behov av ekonomisk förutsägbarhet föreslås också, likt vad som tidigare presenterats för studieförbunden, en tvådelad modell där en basdel av medlen (förslagsvis 70 procent) fördelas genom kommunsnurran och en mindre del (förslagsvis 30 procent) ges för planerad verksamhet. Basen ger den efterfrågade ekonomiska stabiliteten och säkrar den grundläggande infrastrukturen som studieförbunden efterfrågar. Denna del av modellen ger också möjlighet till kvantitativ uppföljning. Verksamhets- och utvecklingsstödet som fördelas mot planerad verksamhet ger möjlighet till utveckling, specialisering, kommunikation och synergier.

Verksamhets- och utvecklingsstödet föreslås beviljas utifrån en kortfattad verksamhetsplan där studieförbundet beskriver vad man vill genomföra under det kommande året inom utvalda tyngdpunkter. För att underlätta för studieförbunden och undvika dubbeladministration kan rubrikerna i ansökan även anpassas till de nationella kvalitetsområdena:

1. **Bildning, demokrati och delaktighet**
   till exempel medborgardialog, källkritik, civil beredskap.
2. **Utbildning och livslångt lärande**
   till exempel digital kompetens, kompetensförsörjning.
3. **Civilsamhälle och folkhälsa**
   till exempel psykisk/fysisk hälsa, integration, ensamhetsbrytande insatser.
4. **Kulturliv och lokal infrastruktur**
   till exempel kulturutbud i hela regionen, föreningsservice.

Tidplan och implementering
Hösten 2026: Beslut i regionstyrelsen om att fördela stöd till studieförbunden under 2027 enligt nuvarande gällande modell (övergångsår) samt att regiondirektören får i uppdrag utforma och implementera en ny tvådelad stödmodell för studieförbunden med start bidragsåret 2028

Våren 2027: Slutlig utformning av regler och riktlinjer för ett nytt stöd till studieförbunden från och med 2028 tas fram för beslut i ansvarig nämnd. Baserat på de beslut som då tas utvecklar förvaltningen därefter en e-tjänst för ansökan.

Sommar och höst 2027: Förvaltningen erbjuder studieförbunden stöd och dialogmöten för att underlätta införandet av den tvådelade stödmodellen.

November 2027: Första ansökningsperioden för verksamhetsstöd 2028 öppnar.

Januari/Februari 2028: Handläggning, beslut och första utbetalning enligt den nya tvådelade modellen.

Bedömning

Att fördela 100 procent av stödet via kommunsnurran innebär att 92 procent av medlen fördelas helt reaktivt utifrån två år gammal statistik. Detta möter inte de identifierade behoven av ökad proaktivitet, tydligare koppling till regionala mål eller stärkt samverkan. Det skulle också innebära att stödgivningen till studieförbunden avviker från övriga verksamhetsstöd inom kultur- och fritidsområdet, där målstyrning och uppföljning krävs.

Förvaltningen bedömer samtidigt att det är viktigt att övergången sker på ett sätt som ger studieförbunden goda förutsättningar till anpassning och trygghet. Förvaltningen har därför vägt samman behoven på följande sätt:

Rimlig omställningsperiod: Genom att behålla den nuvarande modellen under hela 2027 ges studieförbunden god tid att förbereda sina organisationer inför det nya systemet.

Aktivt stöd och vägledning från förvaltningen: Under 2027 kan förvaltningen erbjuda riktade workshopar, rådgivning och metodstöd för att hjälpa studieförbunden att formulera sina verksamhetsplaner utifrån de nationella och regionala målen. Syftet är att avdramatisera ansökningsförfarandet och göra den administrativa tröskeln så låg som möjligt.

Flexibel och väl avvägd modell: Den föreslagna 70/30-modellen tillgodoser studieförbundens behov av ekonomisk förutsägbarhet genom att 70 procent fördelas som ett tryggt basstöd, samtidigt som 30 procent möjliggör utveckling, samverkan och proaktiv målstyrning.

Sammanfattningsvis utgör förslagets upplägg – med en 70/30-fördelning kombinerat med ett övergångsår med erbjudande om stödfunktioner – en balanserad väg framåt som förenar regionens ansvar för ändamålsenlig användning av skattemedel med studieförbundens behov av stabilitet och stöd i omställningen.

Beslutsunderlag

Bilaga: Återkoppling Gotlands Bildningsförbund
Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2026-10-15

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Eric Fugeläng
Avdelningschef kultur och fritid

Skickas till

ABF
Bilda

Folkuniversitetet
Medborgarskolan
NBV
Sensus
Studiefrämjandet
Studieförbundet Vuxenskolan